

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för omvårdnad, hälsa, kultur

Resultatsammanställning avseende:
Organisering och implementering av kulturaktiviteter
i syfte att främja den jämlika hälsan bland äldre

Margaretha Herrman

Emmie Wahlström, Lena Nilsson och Jan Winroth

Resultatsammanställning avseende: Organisering och implementering av kulturaktiviteter i syfte att främja den jämlika hälsan bland äldre

Inledningsvis presenteras delar av den ansökan till Västra Götalands Folkhälsokommitté som beviljades medel (2013). Därefter besvaras de frågeställningar som syftade till att belysa organisering, genomförande och implementering.

Text ur ansökan:

Forskningsintresse: Intressefokus är att dokumentera arbets- och implementeringsprocessen och undersöka vilka möjligheter som finns för ett projekt att permanentas. Kunskaper och erfarenheter från projektarbetet i Vänersborgs kommun ska ligga till grund för ett förslag på en arbetsmodell gällande gränsöverskridande och inkluderande hälsoarbete där kultur kan vara ett verktyg för att uppnå en mer jämlik hälsa.

Metod: Intervjuer med projektledning och verksamhetsföreträdare.

Tidsramar: Intervjuer genomförs april – december 2013. Rapport presenteras i december 2013.

Resultat: Studien kommer att resultera i en vetenskaplig rapport som riktar sig till verksamhetsföreträdare inom kommunal och regional verksamhet, men ska därutöver resultera i vetenskapliga artiklar samt utgöra underlag för en större forskningsansökan till relevant forskningsråd. Studenter som skriver examensarbeten involveras i projektet.

Projektledare: FD, docent Margaretha Herrman, Institutionen omvårdnad, hälsa och kultur, Högskolan Väst.

Till projektet kommer att knytas företrädare för pedagogik, vårdvetenskap, hälsopromotion samt folkhälsovetenskap.

I det uppdrag till vilket vi erhöll medel ingick ett antal frågeställningar vilka här besvaras separat. Till avrapporteringen bifogas rapporten: *Det är roligt när de kommer och spelar och sjunger. Kulturprojekt som utvecklingsarbete?* författad av Margaretha Herrman, Emmie Wahlström, Lena Nilsson och Jan Winroth.

I rapporten ges en mer omfattande information om hur *Kultur för äldre* organiserats och genomförts, samt att författarna sätter insamlade data i relation till en pågående samhällsdiskussion och relevanta forskningsresultat vad gäller gruppen äldre. Rapporten kan läsas som fristående delar.

Forskningsresultaten har hittills presenterats för Folkhälsokommittén i december 2013 och i form av två konferensbidrag (den nationella VILÄR-konferensen 2013). Abstract är inskickat till den 22 Nordiska Kongressen i Gerontologi i Göteborg (maj 2014). Två artikelutkast är under arbete där resultat från *Kultur för äldre* diskuteras och problematiseras.

Vår följe- och aktionsforskningsinsats av projektet har speciella förutsättningar. Avsikten var inledningsvis att följa processen fram till implementering av projektidéerna i berörda verksamheter.

Dessa förutsättningar har förändrats då projektet tilldelats ytterligare externa medel, vilket påverkat att implementeringsfasen flyttats fram. Forskarnas följe- och aktionsforskningsinsatser är dock tidsbegränsade relaterade till externa medel varför vår insats avslutas i december 2013. Avrapporteringen följer sålunda inte det avsedda syftet – att följa en process från start till implementering utan får ses som en avstämning där två års framgångsrikt projektarbete summeras och följs av rekommendationer för fortsatt arbete.

Det utvärderade projektet

Statens Kulturråd har finansierat kulturprojektet riktade mot äldre. Verksamhetschefen för Kultur och fritid sökte kulturrådsmedel och har beviljats sammanlagt cirka 2 miljoner kronor för tidsperioden 2012-2015. Syftet med projektet *Kultur för äldre* är att genom kulturaktiviteter, främst musik, bidra till att äldres livskvalitet ökar. För att nå det övergripande projektmålet har hittills sex olika delprojekt genomförts, delprojekten sker i samverkan med flera kommunala verksamheter:

- *Barn sjunger tillsammans med äldre* (förskola, musikskola och äldreomsorg samverkar)
- *Kulturbussen* (anhörig- och frivilligsamordnare, kulturförvaltning och äldreomsorg samverkar)
- *Allsång* (musikskola och äldreomsorg samverkar)
- *Musik- och jazzbesök* (musikskola, kulturförvaltning, ungdom och fritid, professionella musiker samt äldreomsorg samverkar)
- *Konstaktiviteter* (professionella konstnärer och äldreomsorg samverkar)
- *Dansaktiviteter* (professionella dansare och äldreomsorg samverkar)

Samverkan har skett mellan olika kommunala verksamheter samt externa kulturskapare. Verksamheter som äldreomsorg, förskola och musikskola är de tre huvudparterna, men samverkan och samarbete har även skett med kultur och ungdom, kulturförvaltning, musikföreningar, anhörig- och frivilligsamordnare samt externa musiker och konstnärer. Samtliga äldreboenden och samtliga seniorer i eget boende med någon form av omsorgsinsats berörs. Samtliga av kommunens förskolor är involverade i projektet (femåringsgrupper som sjunger tillsammans med äldre).

Projektledningen har bekostat en dokumentärfilm där sekvenser från projekten redovisas samt att man har producerat en trycksak, ett utbildningsmaterial där företrädare för projektet, barn, äldre och kulturskapare intervjuas.

Projektledningen har presenterat projektet för kommunpolitiker och tjänstemän, Statens Kulturråd (2013), Nordiska Ministerrådet (2013) samt vid regionalt anordnad kulturkonferens (2013).

Specifika frågeställningar

I ansökan ingick ett antal frågeställningar. Vi redovisar dessa nedan och besvarar därefter frågorna.

Organisering

- Hur har projektet organiserats – vilka överväganden ligger till grund för utformning och genomförande?
- Vilka samverkansformer kan urskiljas mellan de olika verksamheterna och inom verksamheten?
- Hur integreras projektidéer i den dagliga verksamheten?
- På vilket sätt kan projektet innebära förändringar i arbetsinnehåll och vilka konsekvenser kan eventuella förändringar få på lång sikt?
- Hur utnyttjas befintliga mötesplatser och skapas nya?
- Hur nås och erbjuds olika äldregrupper deltagande i projektaktiviteterna? (Särskilt intressant är hur äldre utan exempelvis vana av kulturell konsumtion, som har små ekonomiska möjligheter, funktionsnedsättningar eller med ensamhetsproblematik kan engageras och aktiveras).
- Vilka förutsättningar finns för projektidéernas fortlevnad?

Implementering

- Hur är projektidén förankrad inom de olika verksamheterna?
- Vilken roll har verksamhetscheferna i projektet haft för implementeringen bland personalen inom de olika verksamheterna?
- Vilka svårigheter och möjligheter har identifierats?

Organiseringsperspektiv

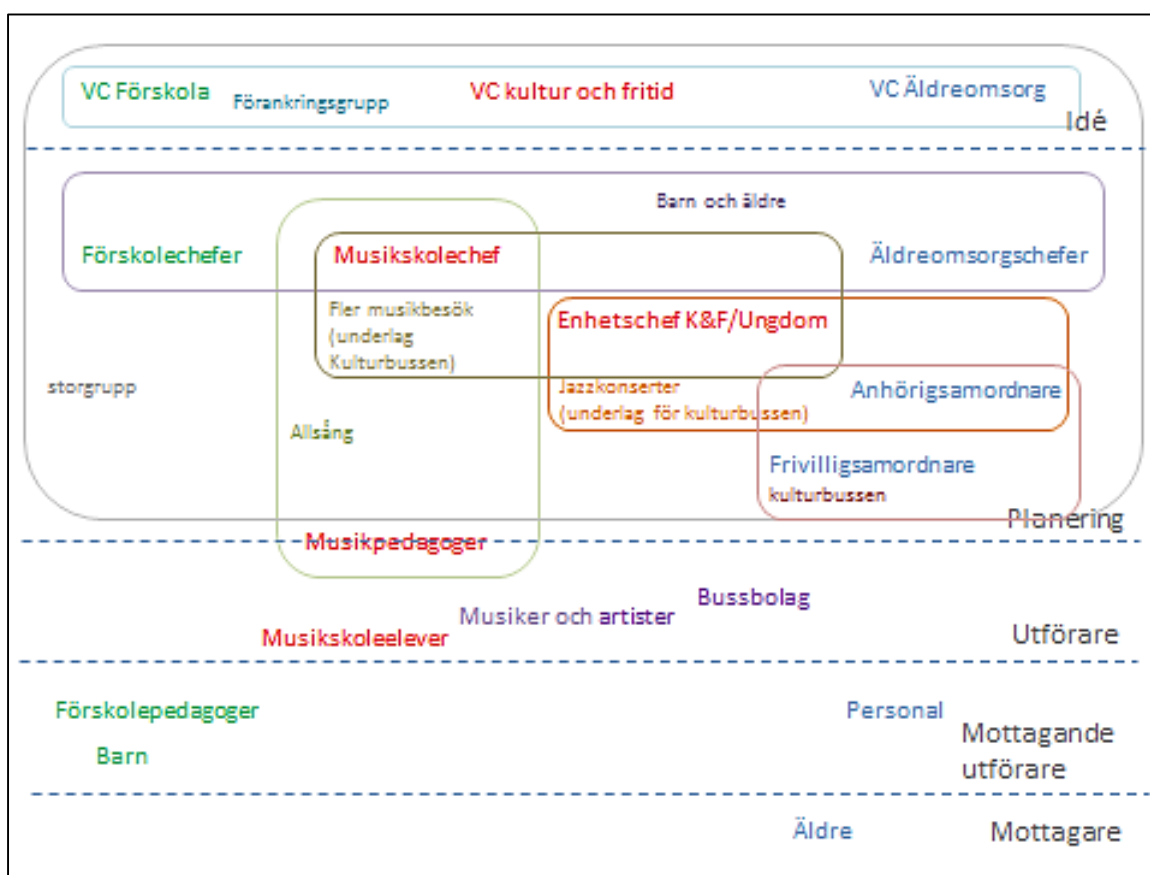
Projektet *Kultur för äldre* initierades av verksamhetschefen för kultur och fritid och den dåvarande äldreomsorgschefen (2011). Dessa två personer skapade en ansökan som skickades till Statens Kulturråd, vilka beviljade en summa av 900 000 kronor för genomförande av projektet (2012). Efter att beslut om finansiering fattats började samtalen om hur projektet skulle genomföras mer ingående. Inledningsvis byggde organiseringen på att verksamhetscheferna, med god kunskap om sin personal, valde att presentera projektidéerna för de enhetschefer som de förväntade sig skulle vara intresserade av att delta. Tillsammans med dessa utvecklades projektidéerna och man valde att därefter presentera för personalen på arbetsplatsträffar. Hur cheferna presenterat idén anser vi har haft avgörande betydelser. Förskolelärare och musikpedagoger har "handplockats" till de första projektomgångarna. Utifrån att dessa delprojekt skapats på idébasis kom olika personer att ingå i projektet, att ansvara för delprojekten, samt bli en del av den storgrupp som fungerat som projektets ledningsgrupp. Denna ledningsgrupp har dock inte haft den karaktär som vanligen kan förväntas av en ledningsgrupp i projekt, utan har involverat samtliga i projektet på chefsnivå, ekonomer knutna till projektverksamheten samt olika intressenter som kan ha haft intresse av projektet i olika skeden (så som media, representanter från Högskolan Väst m.fl.).

De lokala förutsättningarna har stor betydelse för projektets genomförande. Som tidigare nämnts har kunskap och kännedom om enhetschefer och övriga personals intressen varit avgörande för att

inledningsvis på frivillig väg kunnat engagera och knyta till sig personal till projektet, personal vars förmåga projektledningen har haft tilltro till.

Varje delprojekt/insats har förankrats lokalt. Man har tagit hänsyn till de olika personalkategoriernas scheman och rutiner, förutsättningar inom förskolan, äldreomsorgen och musikskolan. Varje enskilt delprojekt har haft en experimentell och sökande karaktär där justeringar gjorts då man behövt anpassa form och innehåll efter behov som man ser bland både äldre och barn i det fall de medverkar. Under senare delen av projektåret 2013 har vissa inslag fått karaktär av mer "fasta" former och delaktighet och samverkan mellan berörda personalkategorier har inte varit lika tydlig som i den inledande projektfasen.

Nedan presenteras en schematisk bild av de verksamheter som samverkar i de olika delprojekten:

Delprojekten är separerade och utformade på sätt som egentligen inte är mätbart i relation till huvudsyftet, dvs. kan ge vetenskaplig tyngd till på vilket sätt projektaktiviteterna bidrar till en ökad livstillfredsställelse bland äldre¹. När det gäller mätbarhet av ett ökat välmående bland äldre finns uttalanden bland projektdeltagarna som visar att man tycker sig se en viss förändring i medicinförbrukning och att man uppfattar att både äldre och personal har ett ökat välmående. Det saknas dock startvärde eller diskussioner om hur de positiva responser man har uppfatta ska tolkas och värderas i relation till de särskilda insatser man gjort. Att objektiv mätbarhet inte medges innebär

¹ Se Oxford Research (2013) som utvärderat de projekt som beviljades medel av Statens Kulturråd 2013. Utvärderaren pekar här på bristen på mätvärden generellt.

inte att de många berättelser vi tagit del av som lyfter fram glädje, engagemang och välmående ska underskattas.

Målsättningen för *Kultur för äldre* är långsiktig, vilket möjliggör att se projektet som en start av ett förändringsarbete. Samtidigt gör de dubbla intentionerna – att driva projektet som ett ordinarie projekt och att påbörja ett långsiktigt utvecklingsarbete, att aktiviteter och delprojekt flyter samman och gör det mer komplicerat att diskutera enskilda element – vad är projekt, vad är utvecklingsarbete? Och vad skiljer projektet från aktiviteter i ordinarie verksamhetsutbud? Vi noterar vissa skillnader mellan ordinarie aktiviteter i äldreomsorgen och projektaktiviteter som att särskilda boenden ”öppnats” för nya personalgrupper och förskolebarn, samt att delprojekten bidragit till att skapa mötesplatser både inom äldreomsorgen såväl som utanför denna. Samverkan mellan de olika verksamheterna har fungerat väl och har i liten utsträckning påverkats av vanligt förekommande begränsningar, organisatoriska strukturer och befintliga synsätt som dominerar varje samverkansaktör.

Vilka svårigheter och möjligheter har identifierats?

Projektet *Kultur för äldre* visar att man med små medel och relativt begränsade personalinsatser kan bidra med stor glädje och meningsfulla upplevelser för både hemmaboende seniorer likväl som de som bor i särskilda boenden. Aktiviteterna har samordnats och krävt anpassning till tre skilda verksamheters behov av tider/planering varför kunskaper om medarbetare och målgrupper har varit av betydelse för att nå framgång. Samtliga delprojekt ställer krav på logistik och lokal anpassning. Delprojektens utformning har varierats och anpassats efter att svårigheter uppdagats. Projekt har ändrat inriktning då exempelvis musikpedagogerna insett att äldres förmåga till eget musicerande var mindre än förväntat eller att barnbesök varje vecka var tröttande för både äldre och förskolebarn. Graden av flexibilitet har varit hög bland utförarna som anpassat form och innehåll efter de villkor som gäller i varje enskilt fall.

Projektets längd, att det sträcker sig över två år (med planerad fortsättning 2014-15) indikerar att det kan finnas svårigheter att upprätthålla engagemang och frivillighet projekttiden ut. En ytterligare svårighet kan vara att kommunikationen om projektet som helhet och att erfarenheter från tidigare delprojekt verkar tunnas ut efter hand. Detta innebär att den höga grad av delaktighet som fanns vid projektstarten då delprojektens innehåll och form bestämdes, eventuellt inte kommer att vara lika stor då nya förskolor och äldreboenden involveras. Detta måste projektledningen ta hänsyn till och att man inför implementering diskuterar eventuellt nya arbetsuppgifter i relation till arbetstyngd.

Barn sjunger tillsammans med äldre: Grupper av femåringar från en förskola möter äldre på ett särskilt boende vid tio tillfällen. Två musikpedagoger leder träffarna. Aktiviteterna är mycket uppskattade både av barn, personal, äldre och anhöriga. I förskolegrupper diskuteras äldres villkor och personalen på äldreboenden hämtar inspiration från musikstunderna och använder erfarenheter från dessa i vardagsverksamheten.

Kulturbussen: Kulturbussaktiviteterna har rönt mycket stor uppskattning bland äldre, anhöriga och personal, men för att genomföras krävs research angående tillgänglighet, tidsbokning med transportör, tidsbokning med varje senior, utskick av aktivitetsförslag, ta in bokningar, ordna sena avbokningar etc. Projektledaren har uppmärksammat möjligheten att även kunna erbjuda anhöriga utresor och insett betydelsen av att kunna erbjuda ”gratis-evenemang” då många äldre och anhöriga har små ekonomiska resurser. För många äldre finns ofta ett hinder i att beställa färdtjänst varför av andra organiserade utresor upplevs som tryggare, enklare och mer lättillgängliga.

Allsången: Ursprungligen syftade delprojektet till att äldre skulle erbjudas att spela instrument, men inriktningen ändrades tidigt till Allsång, ett delprojekt som pågår vid ett tillfälle varje vecka på två serviceboenden. Allsången är ett uppskattat tillfälle där äldre själva bestämmer innehåll och där de två medverkande musikpedagogerna får träna in nya sånger inför kommande tillfälle.

Jazz- och musikbesök: Musikbesöken, både besök av musikskolans orkestrar och av professionella musiker har ökat under projekttiden. Varje äldreboende får ta del av musikerframträdande flera gånger per år. Musikbesöken är uppskattade och musikutbudet har breddats i takt med att fler grupper musiker har fått tillfälle att spela för äldre.

Konst- och dansbesök: Några äldreboenden har haft möjlighet att få del av dans- och rörelse med hjälp av utbildade danspedagoger och några konstnärer har haft bildskapande övningar med pensionärer på ett par äldreboenden. Besöken har fallit väl ut och av kommunen utsedda aktivitetsombud har fått ta del av seminarier för att lära dans- och rörelseövningar.

Vilket utfall redovisas av de olika verksamheterna?

Generellt sett uppfattar vi en hög grad av nöjdhet från alla ingående verksamheter. Musikinslagen har ökat markant under projekttiden och de erbjudanden som seniorerna får ta del av är av olika karaktär. Förskolan ser sin delaktighet i *Barn sjunger tillsammans med äldre* som en del av förskolans läroplansmål när det gäller interkulturella perspektiv. Man har noterat att barnen sjunger oftare och mer gärna än tidigare, samt att man har mött mycket positiv respons av barnens föräldrar. Några förskolor planerar att utöka kontakter med näraliggande särskilda boenden för äldre.

Musikpedagogerna ser positivt på sin delaktighet i projekten. De nya inslagen och musicerande tillsammans berikar och ger nya erfarenheter och kunskaper (Allsång, Barn sjunger tillsammans med äldre).

Äldreomsorgens chefer och personal är nöjda och ser positiva bieffekter i att personal och äldre sjunger oftare tillsammans (informella sångstunder har ökat i antal). Personal har köpt in CD-skivor och rytmikinstrument. Man ser positivt på möjligheten att erbjuda seniorerna möjligheter till utresor med *Kulturbussen*. Även anhöriga har uttryckt att de är positiva till aktiviteterna. Antalet musikbesök (musikskola och professionella musiker) har ökat och repertoarer breddats för att tillgodose olika slags musiksmaker.

Frivillig- och anhörigsamordnare är mycket nöjda att kunna erbjuda utresor till kulturaktiviteter. Två enkäter har genomförts bland personal (hemtjänst och vård), anhöriga och seniorer. Projektet har mött mycket stor uppskattning för utbud, service, trygga transporter och att utfärderna är kostnadsfria.

Det positiva utfall som redovisats kan också förstås i delvis förändrade attityder till äldre som resurs, dvs. att man ser att äldre kan bidra med erfarenheter och kunskaper. De äldres musikstunder med barnen beskrivas som att både barn och äldre utgör resurser för varandra. Ungefär likartade resonemang kan föras när det gäller allsångsaktiviteterna där äldres önskemål, berättarglädje och sångaktiviteter kan förstås i termer av att de äldre är resurser för varandra, men också för de musikpedagoger och den omsorgspersonal som deltar i aktiviteten.

Vilka samverkansformer kan urskiljas mellan de olika verksamheterna och inom verksamheten?

Samverkan mellan verksamhetschefer är befäst och tydligt. De enhetschefer som deltagit i planeringsarbete och storgruppsmöten (som var med vid projektstart och delaktiga i utformningen av projekten) har haft möjlighet att samverka med andra enhetschefer inom andra förvaltningar.

Erfarenheter av samverkan beskrivs i mycket positiva ordalag – man har fått kunskaper om och lärt av samarbetet, vilket berikat den egna verksamheten och öppnat dörrar för fortsatt samverkan i olika former. Ett stort erfarenhetsutbyte har skett på verksamhetschefs- och enhetschefs-nivå däremot har ännu inte något formaliserat erfarenhetsutbyte skett mellan övrig av förskolans personal, musikskolans personal och vård- och omsorgspersonal. Ett sådant erfarenhetsutbyte beräknas ta form under 2014.

Under regelbundna planerings- och avstämningsmöten samordnas insatser, lokala förutsättningar stäms av och man utarbetar planer för implementering och utveckling. Resultatet av intervjuer pekar på en god samarbetsanda, hög tolerans, stor tillit och hög grad av flexibilitet och att utbytet av projektsamverkan ses som positivt både för enskilda förvaltningar som för kommunen i stort.

Hur integreras projektidéer i den dagliga verksamheten?

Äldreomsorgen: Många berättelser vi tagit del av handlar om att personal sjunger mer och oftare med de äldre, att de köper in enkla instrument, sjalar som används för rörelsestunder eller cd-skivor för att själva leda allsångs- eller rörelsestunder. Vissa äldreboenden diskuterar utökad samverkan med förskolan.

Förskolan: Barnen sjunger mer och man talar om äldres villkor. Mötet med äldre görs till en integrerad del av förskolans verksamhet.

Musikskolan: Musikpedagogerna har utökat musikutbud och kompetens genom att arbeta med ”nya” grupper som förskolebarn och äldre. Antalet samverkanspartner har ökat när det gäller kultur och ungdom samt föreningslivet.

Hur utnyttjas befintliga mötesplatser och skapas nya?

Nya mötesplatser har tillkommit genom projektet. Det särskilda boendet har genom förskolebarns, förskolepedagogers och musikpedagogers medverkan vid *Barn sjunger tillsammans med äldre* utgjort en mötesplats mellan professioner och generationer. Under de aktiviteterna är barnen och personalen besökare i de äldres hem. För gästerna representerar äldreboendets dagrum ”a third place”², en plats som ligger utanför hemmet eller arbetet (institutionen). På liknande sätt kan *Musikbesöken*, där jazzmusiker, musikskoleelever eller andra professionella musiker besöker de äldre i deras hem kan också förstås. Varje planerat musikbesök innebär att de boende kan planera för aktiviteten, delta i aktiviteten och prata om aktiviteten även efter det att den slutförts.

Kulturbussen fyller funktion som ”ambulerande mötesplats” där de geografiska platserna skiljer sig från arrangemang till arrangemang. Hittills har de flesta aktiviteter varit koncentrerade till musikupplevelser, men idémässigt finns få begränsningar i vilka aktiviteter som skulle kunna erbjudas (om tillgänglighet finns) som exempelvis museum, konstutställningar, konsert- och operabesök, biobesök, besök i parker och trädgårdsanläggningar, konsthantverksutställningar, marknader, idrottsevenemang etc. Aktiviteten bidrar inte enbart till att hemmaboende äldre och äldre på särskilda boenden kan få delta i arrangemang, de aktiviteter som erbjuds är inte åldersrelaterade utan offentliga och vänder sig till alla kommuninvånare. Vi ser flera värden i denna aktivitet: äldre får en kostnadsfri och trygg transport till aktiviteter de själva valt, de kan upprätthålla intressen och livsstil, de blir synliga i samhället, de får stöd för ett aktivt medborgarskap och har möjlighet till sociala möten och kontakter.

I *Allsången* möts äldre av olika kategorier – hemmaboende, de som bor i servicelägenhet och de som bor på särskilda äldreboenden. I möteslokaler på servicehusen träffar de äldre musikpedagoger och

² Se diskussion i kapitel 7 sidan 64 (Bilaga: Herrman m fl. (2014). *Det är roligt när de kommer och spelar och sjunger. Kulturprojekt för äldre – ett utvecklingsarbete?*).

vård- och omsorgspersonal på servicehuset. Här erbjuds möjligheter för äldre att knyta kontakter med andra som de kanske inte umgås med i vardagen, och att kunna skapa relationer till andra seniorer, musikpedagoger och vård- och omsorgspersonal. Allsångsaktiviteterna visar därutöver en hög grad av delaktighet bland deltagarna.

Hur nås och erbjuds olika äldregrupper deltagande i projektaktiviteterna?

Samtliga kommunala äldreboenden har nås av *Musikbesök* eller *Barn sjunger tillsammans med äldre*. Några boenden har haft möjlighet till *konst- och dansaktiviteter* samt att inbjudan till *Allsång* och *Kulturbussens* arrangemang når samtliga särskilda boenden och/eller samtliga seniorer som har någon form av omsorg i hemmet. *Kulturbussens* projektledare skickar ut program till cirka femhundra seniorer. Samtliga arrangemang är kostnadsfria och ansvarig projektledare gör research för att försäkra sig om arrangörers hjälp, plats för rollatorer och rullstolar. Anhöriga bereds plats vid arrangemangen, både som ledsagare i behov av sådan eller att de är resenärer utan make/maka.

På vilket sätt kan projektet innebära förändringar i arbetsinnehåll och vilka konsekvenser kan eventuella förändringar få på lång sikt?

Resultaten pekar på att de kulturaktiviteter som erbjudits kan bli del av ett permanent arbetsinnehåll. Det saknas dock en diskussion om ett långsiktigt utvecklingsarbete angående samverkansformer och om vilken/vilka aktiviteter som bör integreras och konsekvenser av ett sådant val. Vi ser behov av kompetensutveckling för en gemensam grundsyn mellan vård- och omsorg, förskola och musikskola. På lång sikt kan finnas förutsättningar att "kulturkompetens" kan bli av värde för arbetsgivaren och att personal med särskilda kompetenser kan efterfrågas, vilket i sin tur innebär en utmaning för utbildningsanordnare på olika nivåer.

Vilka förutsättningar finns för projektidéernas fortlevnad?

Kultur för äldre är ett framgångsrikt projekt, ett projekt som drivs av engagerad personal med stark önskan att bidra till äldres välmående. I nuläget finns enbart möjlighet att spekulera i fortsättningen då projekten fått tillskott av ytterligare Kulturrådsmedel och därmed skall drivas även år 2014-15. Det som talar för en fortlevnad är det positiva genomslag projekten fått både internt såväl som externt. Projektet har redovisats i olika nationella, regionala och kommunala sammanhang där det rönt uppmärksamhet både bland tjänstemän och politiker. Projektledningens kontakter med exempelvis folkhälsosamordnare visar på intentionen att öka samverkan mellan olika kommunala enheter med syfte att implementera projektidéerna. Dokumentärfilmen och utbildningsmaterialet, som projektledningen valt att bekosta, kan tillsammans med föreliggande rapport användas som diskussionsunderlag bland exempelvis föreskolepersonal, musikpedagoger och vård- och omsorgspersonal i syfte att vidareutveckla arbetet med kultur för äldre.

Kulturaktiviteter som arbetsmodell

En avsikt med att följa *Kultur för äldre* var att ge förslag på lämplig organiserings- och implementeringsmodell, att kunskaper och erfarenheter av projektet kan leda till idéer om hur vidareföra projektet. I det fallet kan inte forskarna erbjuda ett svar då projektledningen fått tillskott av nya medel och att implementeringsprocessen därför inte ännu diskuterats. Vi ser dock en stark potential i att delprojekten kan vidareutvecklas och implementeras i ordinarie verksamhet.

Att tänka nytt

Arbetet som genomförts ligger i linje med ett slutbetänkande från innovationsrådet (SOU 2013:40) som har rubriken "Att tänka nytt för att göra nytta – om perspektivskiften i offentlig verksamhet". Att tänka nytt kring äldreomsorg, att tänka nytt när det gäller att få synergieffekter mellan olika

verksamhetsgrenar och skapa mötesplatser mellan generationer är en angelägen utmaning för framtiden. Vi förutsätter att kunskaper från *Kultur för äldre* kommer att användas i implementeringsarbetet och komma alla inblandade parter tillgodo, men vi ser också möjligheter att använda de kunskaper och erfarenheter som genererats i ett vidare sammanhang. *Kultur för äldre* har visat att man med relativt små medel kan få till stånd ett stort antal olika slags aktiviteter för att tillgodose olika slags behov och smakinriktningar. Projektidéerna bör spridas till andra kommuner men det finns också skäl till att se att nya samverkansparter kan öppna för fler alternativ som inbegriper även seniorer som ännu inte har ett omsorgsbehov, men som av olika skäl har svårigheter att utöva ett aktivt medborgarskap och delta i offentliga (kultur)arrangemang. Här ser vi möjligheter för samverkan mellan regionala och kommunala aktörer, organisationer såväl som frivilligorganisationer. I organisering av *Kultur för äldre* framgår med tydlighet att arbetet med att nå ett gemensamt mål kan överbrygga strukturer och rutiner i olika verksamheter.

När vi summerar viktiga framgångsfaktorer i *Kultur för äldre* framträder några begrepp särskilt tydligt:

- Delaktighet
- Inkludering
- Mötesplatser
- Tillit

Dessa framgångsfaktorer kan vara utgångspunkt för att diskutera ett breddat utbud av hälsofrämjande aktiviteter riktade mot grupper av äldre. I *Kultur för äldre* har äldres delaktighet varit en självklar förutsättning, och deras medinflytande har tillåtits växa i takt att de äldre visat allt större intresse för att ta ansvar för form och innehåll (i vissa projekt). Åldersöverskridande och inkluderande aktiviteter har visat betydelsen av, och glädjen i mötet mellan olika professioner och generationer. Mötesplatserna, geografiskt föränderliga, visar betydelsen av att skapa "third places" – rum för gemenskap, synlighet och delaktighet. Att äldre tillåts delaktighet, får träffa andra generationer på olika slags mötesplatser visar att äldres kunskaper och erfarenheter har betydelse för både samtid och framtid. *Kultur för äldre* visar en tillit till, och tilltro till, att personal, äldre och barn kan och vill vara resurser för varandra.

Summering och rekommendationer för fortsatt arbete

- Avsikten med *Kultur för äldre* var att genom kulturaktiviteter (främst musik) bidra till att äldres livskvalitet och välmående ökar. De aktiviteter man genomfört under två års tid har rönt stor framgång. Projektet löper idag på sitt tredje år, erfarenheter av aktiviteterna är mycket positiva och det finns många vittnesmål om hur de insatser som hittills gjorts har bidragit till glädje och engagemang både bland äldre, barn, anhöriga och personal.
- Äldre på särskilda boenden och hemmaboende äldre med omsorgsinsatser har erbjudits att delta i flera olika slags arrangemang.
- Erhållna projektmedel har fördelats till i första hand projektaktiviteter för att alla äldre ska kunna erbjudas aktiviteter. Medel har inte använts för att organisera projektet. Mängden aktiviteter har maximerats då organisering av olika delprojekt oftast skett inom ramen för ordinarie tjänster.
- Projektet är uppbyggt på engagemang och en stark vilja att bidra till att äldre människors välmående ökar.

- Det finns en gemensam hållning till främst musikens, men även andra kulturformers betydelse för livskvalitet. Denna gemensamma hållning har bidragit till att på ett kreativt och utvecklande sätt överbrygga verksamhetsgränser.
- Det finns en samfällid övertygelse att samverkan över verksamhetsgränser och att åldersöverskridande möten har ett stort värde och att man med gemensamma krafter kan nå resultat som skapar ett positivt genomslag bland äldre.
- För att processen skall leva vidare krävs det idébärare som dels kan kommunicera dessa och dels har förmågan att transformera idéer till mål och handling. I det fall delprojektens innehåll ska integreras i ordinarie verksamhet är det viktigt att ledningen och ledarskapet prioriterar frågan, att den synliggörs i någon form av lednings- och styrsystem.
- Vi uppfattar att *Kultur för äldre* burits fram av en stark önskan att "göra skillnad" och att öka gruppen äldres välmående, att aktiviteter genomförts på ett planmässigt sätt och att lärande skett på alla nivåer. Vi ser det som viktigt att varje delprojekt förankras i verksamheten inför varje nytt äldreboende eller förskola som deltar, att visioner och aktiviteter sprids för att skapa intresse för kulturaktiviteter.
- Det finns många utsagor som pekar på att aktiviteterna har haft önskat utfall. Dock finns svårigheter att mäta subjektiva upplevelser av aktiviteter, trots att en social aktivitet eller ett engagemang kan ha samband med äldres upplevelser av välbefinnande. Det saknas därutöver entydigt vetenskapligt stöd för att ett gott åldrande är beroende av aktiveringsgrad.
- I det fall kulturinslag ska implementeras på ett mer systematiskt sätt bör diskuteras varför aktiviteter ska genomföras, hur de ska genomföras, vem/vilka som ska omfattas av dessa, vilket utfall som förväntas och vilka kort- och långsiktiga konsekvenser som dessa förväntas leda till. Till en sådan diskussion kan med fördel länkas barn och ungas roller i projektet, kompetensutvecklingsinslag, "ägarfrågan" och framtida organisering.
- Projektets framgångsfaktorer kan vara utgångspunkt för att diskutera ett breddat utbud av hälsofrämjande kulturaktiviteter generellt, men vi ser det också av vikt att idéer, arbetsmodeller och erfarenheter sprids över kommungränserna.
- I *Kultur för äldre* har äldres delaktighet varit en självklar förutsättning, och är något som tillåtits växa i takt med att de äldre tagit allt större ansvar (i vissa projekt).
- Åldersöverskridande och inkluderande aktiviteter har visat betydelsen av, och glädjen i mötet mellan olika professioner och generationer.
- Mötesplatserna, geografiskt föränderliga, visar betydelsen av att skapa "third place" – rum för gemenskap, synlighet och delaktighet. Att äldre tillåts delaktighet, får träffa andra generationer på olika slags mötesplatser visar att gruppen äldre kan vara en viktig resurs, att deras kunskaper och erfarenheter har betydelse för både samtid och framtid.
- *Kultur för äldre* visar en tillit till och tilltro till att personal, äldre och barn kan och vill vara resurser för varandra.